

Videi draudzīga saimniekošana pārmaiņu laikā – izaicinājumi un iespējas

Lai uzlabotu Latvijas virszemes ūdeņu kvalitāti, būtiskas ir zināšanas par pareizu ūdeņu apsaimniekošanu. To uzlabošanā iesaistīties arī viens no 19 projekta *Life Good Water IP* partneriem – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs (LLKC). Tā starptautisko projektu direktors **Kaspars ŽŪRIŅŠ** uzsver, ka viens no būtiskiem projekta ieguvumiem ir tieši plašā dažādo organizāciju pārstāvniecība. – *Projekts dod lielisku iespēju institūciju pārstāvjiem sēdēt pie viena galda, lai strādātu kopā, domājot gan par ūdeņu kvalitātes monitoringu, gan izglītošanu un ne-pieciešamajām izmaiņām likumos, – spriež sarunbiedrs.*

Ūdeņu kvalitāte Baltijas jūras reģionā

Runājot par ūdeņu kvalitāti, viņš atgādina, kā ir attīstījušies centieni to uzlabot. K. Žūriņš šajos procesos piedalījies kopš 2010. gada, kad valstis, kas atrodas pie Baltijas jūras (izņemot Krieviju), uzsāka Baltijas jūras reģionālo projektu, kura galvenais mērķis bija strādāt ar tās ūdens kvalitātes problemātiku. Baltijas jūras stāvoklis piesārņojuma ziņā aizvien tiek uzskatīts par vienu no sliktākajiem pasaulē. To apstiprina starpvaldību organizācijas Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzībai *HELCOM* ikgadējās atskaides un citi pētījumi. Piemēram, tie liecina, ka joprojām lielākā problēma ir eitrofikācija. Aptuveni 94% no Baltijas jūras atklātajiem ūdeņiem un 84% piekrastes ūdeņu ir skarti, un galvenais cēlonis ir slāpekļa un fosfora notece lauksaimnieciskās darbības dēļ.

– *Tolaik Latvijā visiem šķita, ka mums ir brīnišķīga, smilšaina pludmale, viss kārtībā. Kad aizbraucām uz Zviedriju, tās krastos jau varēja redzēt, kā zied zilaļģes, – atceras sarunbiedrs. Šajā projektā daudz paveikts – tika veiktas analīzes, aprēķini, cik izmaksās vienas slāpekļa tonnas aizturēšana, nenopludinot to jūrā. Radās pirmās idejas, kā to darīt, iesaistoties Latvijas Lauksaimniecības universitātei (tagadējā Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte). Sāka nostiprināties atziņa, ka arī lauksaimnieki dod savu pienesumu slāpekļa un fosfora iekļaušanai ūdeņos, turklāt arī tie, kuri neatrodas tiešā to tuvumā.*

Vērtīga bija investīciju programma, kurā varēja saņemt aizdevumus kūtsmēsļu krātuvju sakārtošanai, un bija arī citi pasākumi. – *Šajā projektā tika likti pirmāsākumi mākslīgo mitrāju veidošanā Latvijā. Braucām un skatījāmies, kādi tie ir Ziemeļvalstīs. To sāka attīstīt Lauksaimniecības universitātē. Bet kopš tā laika daudz kas ir mainījies. Problēma sadzirdēta visā Eiropā, – klāsta K. Žūriņš. To apliecina vienošanās par Zaļo kursu, ko stiprina finansējums tādiem projektiem kā *Life Good Water IP* un citiem, kuri vei-*

cina ilgtermiņa saimniekošanu, kas vērsta uz to, lai mums būtu zeme, ko atstāt pēctečiem.

Kā laukos strādāt videi draudzīgāk

LLKC piedāvā lauksaimniekiem (un ne tikai) iespēju iegūt zināšanas par to, kā saimniekot videi draudzīgāk, samazinot barības vielu nokļūšanu ūdeņos. Aizvien aktuālas ir labi zināmās metodes – nevest kūtsmēslus uz sniega un neizsmidzināt vircu gaisā, to neiestrādājot augsnē. Bet klāt nākušas arī jaunas – gan salīdzinoši vienkāršas, gan tādas, kuru īstenošanā jau nepieciešams investēt sarežģītās tehnoloģijās.

– *2014., 2015. gadā sākām popularizēt bezaršanas tehnoloģiju, kas uzlabo augsnes kvalitāti. Tā Latvijā attīstījās strauji. Kamēr uzrakstījām projektu, lai saņemtu atbalstu informēšanai, mums vairs nebija daudz lielsaimnieku, kurus vajadzētu pārliecināt, ka tehnoloģija ir laba. Tā tiek plaši izmantota, jo dod ne tikai zaļo, bet arī ekonomisko efektu. Piemēram, mazāk apstrādājot laukus, veidojas degvielas ekonomija, – pauž K. Žūriņš. Protams, ir arī trūkumi, bet novēršami, jo ar nezaļēm un augu slimībām efektīvāk var cīnīties, strādājot gudrāk.*

To var iemācīties, tiešaistes tālākizglītības kursā *Virszemes ūdens resursi un to ilgtspējīga apsaimniekošana*. Tas pieejams nedaudz ilgāk par gadu. Kursu apguvuši 67 lauksaimnieki, kā arī 25 mežsaimnieki, 19 akvakultūras jomas pārstāvji un 51 ar notekūdeņu apsaimniekošanu saistīts interesents. – *Mācīties motivē arī agrovides maksājumi, – pamato K. Žūriņš. Tiem, kuri saņem tos par labai draudzīgāku saimniekošanu, šādi kursi ir obligāti. LLKC piedāvā arī gana daudz mācību klātienē, rēķinoties ar to, ka ne visi zemnieki vēlas zināšanas gūt tiešaistē.*

– *Aizvien daudzus lauksaimniekus jāpārliecina, ka ikviens saimniekošanas solis atsaucas uz ūdens kvalitāti, turklāt arī tad, ja lauksaimnieka zeme nav tiešā ūdens tuvumā, – saka LLKC pārstāvis. Uz jautājumu, vai viņi šim apgalvojumam ir noticējuši, sarunbiedrs atbild: – *Ātrāk nostrādā ekonomiskās sviras. Tiklīdz paaugstinās minerālmēsļu cenas, pieaug vēlme rēķināt. Tas mums dod iespēju rādīt un stāstīt, kā mazināt to patēriņu.**

Nākotne piederēs precīzajām tehnoloģijām

Speciālista skatījumā nākotne piederēs precīzajām tehnoloģijām. – *Saimniekiem būtu vairāk jāinteresējas, kas ir viņu augsne. Ja to nezinām, tad laukus pārsmēlo-*

Nesenākie dati par virszemes ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes monitoringa rezultātiem liecina, ka labā un augstā ekoloģiskajā kvalitātē/potenciālā ir 36% no Latvijas upju un ezeru ūdensobjektiem. Augsta ekoloģiskā kvalitāte ir 18 ūdensobjektiem jeb 2% no upju un ezeru kopskaita. Labā ekoloģiskajā kvalitātē/potenciālā atrodas 259 ūdensobjekti (34%), bet vidējā 332 (43%). Sliktā un ļoti sliktā kvalitātē/potenciālā ieskaitāmi attiecīgi 123 (16%) un 41 (5%) ūdensobjekts. Līdz ar to Latvijas virszemes ūdeņu stāvoklis atzīts par sliktāku nekā vidēji Eiropā.

LVGMC, Pārskats par virszemes un pazemes ūdeņu stāvokli 2024. gadā

jam, paaugstinot iespēju, ka barības vielas izskalosies un nonāks ūdeņos, – stāsta K. Žūriņš. Izmantojot augsnēs paraugu ņemšanu un atbilstošu tehniku, mēslojuma izkliedētāju var iestatīt tā, lai katrā platības kvadrātmetrā nonāktu ne vairāk un ne mazāk barības vielu, cik nepieciešams.

Sarunbiedrs nenoliedz, ka šādu tehnoloģiju ieviešanai nepieciešamas ievērojamas investīcijas. – *Joprojām problēma ir kooperācijas trūkums, lai, piemēram, iegādātos kādu dārgāku tehnikas vienību un izmantotu kopīgi, – teic K. Žūriņš. Būtu vērtīgi, ka vairāk lauksaimnieku novērtētu arī to, ko dod dalība profesionālajās nozaru organizācijās. Jo tā palīdz gan izzināt jaunākās saimniekošanas tendences un pieejamo atbalstu, gan aizstāvēt savas intereses – piemēram, runāt par to, kādas ir zemnieku vajadzības, lai pēc tam nebūtu jāsdūdas, ka naudu dod tām neatbilstošiem mērķiem.*

Runājot par zaļāku saimniekošanu veicinošām aktualitātēm ekonomikā, K. Žūriņš kā vienu no pozitīvākajiem jaunumiem min Jelgavā topošo zirņu proteīna (izolāta) ražotni. Līdz šim viena no Latvijas lauksaimniecības pamatproblēmām bijusi ierobežota izvēle, ko audzēt, jo alternatīvo kultūru realizācijas iespējas bijušas ierobežotas. Paredzēts, ka jaunā ražotne pamatā uzpirks Latvijā audzētus zirņus. Šī kultūra dabiski piesaista atmosfēras slāpekli augsnei, ļaujot nākamajā gadā būtiski samazināt nepieciešamo minerālmēsļu daudzumu un arī izmaksas. Zirņi ir vērtīgs priekšaug, kas labi iederas augu maiņā un nodrošina kultūraugu dažādošanu.

Linda TAURIŅA

Integrētais projekts «Latvijas upju baseinu apsaimniekošanas plānu ieviešana laba virszemes ūdens stāvokļa sasniegšanai» (Nr. LIFE18 IPE /LV/000014 (LIFE GOODWATER IP)) tiek īstenots ar Eiropas Savienības vides un klimata programmas LIFE un Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrijas finansiālu atbalstu. Rakstā paustā informācija atspoguļo tikai LIFE GoodWater IP partneru viedokli un Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildāģentūra (CINEA) neatbild par to, kā tiek izmantota šeit paustā informācija.